

Terug naar de kopgroep

Strategisch investeren in concurrerend industriebeleid

Aanbevelingen voor de verkiezingsprogramma's

De industrie in Nederland

12%

van ons nationale inkomen verdienen we direct in de industrie, met het indirecte deel erbij is dit 20%.

1+1

Elke baan in de industrie levert een baan buiten de industrie op.

De technologische industrie in Nederland

1/2

van wat de industrie direct toevoegt aan het nationaal inkomen komt uit de technologische industrie.

1,5x

hoger is de arbeidsproductiviteit van de technologische industrie dan de gehele Nederlandse economie.

11%

van de uitgaven in de technologische industrie gaan naar R&D, in een gemiddeld Nederlands bedrijf 1,5%.

De leden van FME

€145

miljard omzet

2.100

leden van FME

34

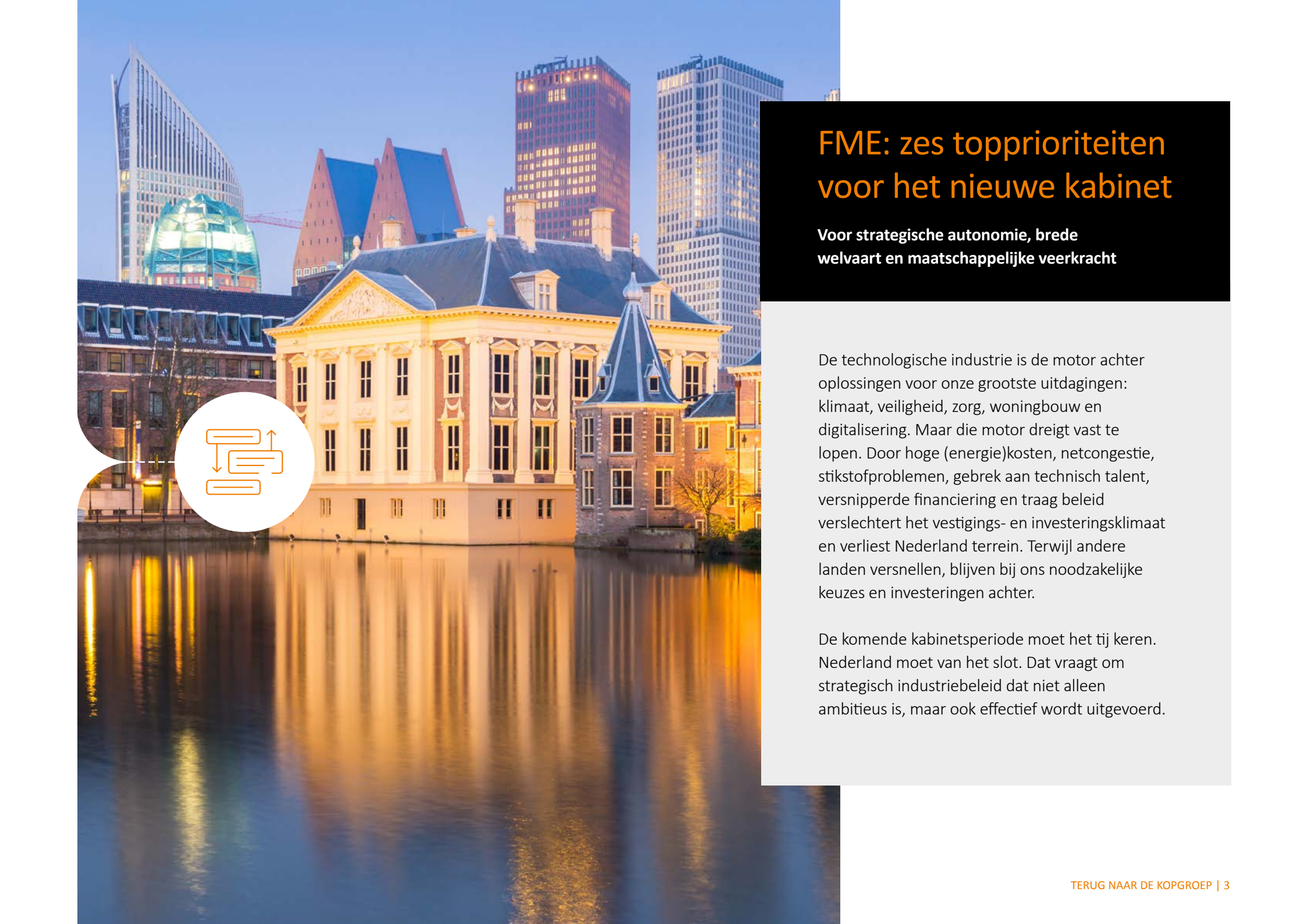
partnerbranches

235.000

medewerkers bij leden van FME

€76

miljard export

FME: zes topprioriteiten voor het nieuwe kabinet

Voor strategische autonomie, brede welvaart en maatschappelijke veerkracht

De technologische industrie is de motor achter oplossingen voor onze grootste uitdagingen: klimaat, veiligheid, zorg, woningbouw en digitalisering. Maar die motor dreigt vast te lopen. Door hoge (energie)kosten, netcongestie, stikstofproblemen, gebrek aan technisch talent, versnipperde financiering en traag beleid verslechtert het vestigings- en investeringsklimaat en verliest Nederland terrein. Terwijl andere landen versnellen, blijven bij ons noodzakelijke keuzes en investeringen achter.

De komende kabinetsperiode moet het tij keren. Nederland moet van het slot. Dat vraagt om strategisch industriebeleid dat niet alleen ambitieus is, maar ook effectief wordt uitgevoerd.

FME: zes topprioriteiten voor het nieuwe kabinet

Voor strategische autonomie, brede welvaart en maatschappelijke veerkracht

Er is krachtige politieke regie nodig én **een sterk ministerie van Economische Zaken en Industrie** dat de benodigde samenhang, slagkracht en investeringsruimte kan organiseren. FME roept daarom op tot gerichte sturing op zes dossiers die bepalend zijn voor onze economische weerbaarheid en strategische autonomie:

Stimuleer innovatie en bereik de 3%-R&D-doelstelling

We moeten meer investeren in innovatie om bij te blijven. Voer het 3%-Actieplan uit en richt strategische programma's op voor groeimarkten, sleuteltechnologieën en strategische sectoren. Maak financiering toegankelijker via een Nationale Investeringsbank. Wees ambitieus in Europees innovatie- en industriebeleid met een nationaal cofinancieringsfonds.

Herstel een concurrerend speelveld

De Nederlandse technologische industrie kan alleen concurreren met betrouwbare infrastructuur, betaalbare en voorspelbare energiekosten en stabiele randvoorwaarden – minimaal gelijk aan omliggende landen. Versnel daarom netverzwaring, verlaag de kosten voor duurzame productie en investeer in slimme infrastructuur, opslag en lokale opwek. Zonder eerlijk speelveld verdwijnt onze verduurzamingskracht over de grens.

Zet technologie en talent in voor arbeidsproductiviteit

De arbeidsmarkt zit op slot. Zet in op technische scholing en gerichte arbeidsmigratie voor tekortsectoren zoals de technologische (maak)industrie. Investeer in AI, robotisering en digitalisering om arbeidstekorten structureel op te vangen en de productiviteit te verhogen. Combineer arbeid en technologie voor maximale impact.

Versterk de Nederlandse defensie-industrie

Structurele zekerheid over het defensie-budget is essentieel. Voldoen aan de (nieuwe) NAVO-norm is nodig voor lange-termijninvesteringen, geeft Nederland een positie in internationale samenwerking en stimuleert bottom-up innovatie. Investeer in (dual use-)productiecapaciteit om schaalvoordelen, flexibiliteit en de innovatiekracht van de civiele markt te benutten.

Maak ruimte voor strategische industrie: stikstof, vergunningen en regie

Klimaatbeleid kan niet zonder industrie. Maak vergunningverlening mogelijk voor uitbreidingen die bijdragen aan verduurzaming, circulaire economie of strategische autonomie. Zet stikstofbeleid in dienst van toekomstgerichte bedrijvigheid.

Breng medische technologie snel naar de praktijk

De zorg heeft technologie hard nodig om toegankelijk en betaalbaar te blijven. Maar innovaties blijven te vaak steken in pilots. Richt een Opschalingsfonds MedTech in, veranker structurele bekostiging en versnel implementatie in alle zorgdomeinen.

Inhoud

Aanbevelingen voor de verkiezingsprogramma's

1. Innovatie als aanjager van toekomstig verdienvermogen 6
2. Strategisch industriebeleid voor groei en vergroening 9
3. Technisch talent: randvoorwaarde voor elke transitie 11
4. Internationaal ondernemen voor economische veiligheid en concurrentiekracht 13
5. Veiligheid begint bij eigen defensie-industrie 16
6. Digitalisering en cybersecurity als fundament van de industrie 18
7. Technologie als sleutel tot toekomstbestendige zorg 20
8. Circulaire economie voor strategische autonomie en groei 22
9. Technologie versnelt woningbouw en verduurzaming 24
10. Slimme landbouw en watertechnologie voor voedselzekerheid 26
11. Industrie als motor voor duurzame mobiliteit 28

1

Innovatie als aanjager van toekomstig verdienvermogen

Om de 3%-norm voor onderzoek en ontwikkeling te halen, is structurele financiering onmisbaar. Die doelstelling – ooit ambitie, nu een noodzakelijke ondergrens – bepaalt of Nederland nog meedoet in de mondiale technologische wedloop. Maar waar landen als Duitsland (3,1%) en België (3,5%) volop investeren, blijft Nederland steken op 2,3% van het BBP.

Er is dringend behoefte aan krachtige, gerichte financieringsinstrumenten. Nu het Nationaal Groeifonds is weggefallen, ontbreken publieke investeringen die als hefboom kunnen dienen voor private middelen. Daarom pleit FME voor een samenhangend investeringspakket, met een centrale rol voor een Nationale Investeringsbank die versnippering tegengaat en innovatie structureel ondersteunt.

Zonder dit soort financiering blijft de 3%-norm buiten bereik – met alle gevolgen van dien voor onze economische groei, strategische autonomie en internationale concurrentiekracht.

De Nederlandse technologische industrie is goed voor 38% van alle private R&D-uitgaven en staat klaar om te investeren in oplossingen voor zorg, energie, defensie en duurzaamheid. Maar zij heeft daarvoor wél de overheid als partner nodig: een combinatie van stabiel beleid, keuzes en gerichte investeringen is nodig om samen 3% te halen. In een tijd van schaarste aan talent, ruimte en netcapaciteit kan het kabinet zich niet veroorloven om te blijven dralen. Het innovatievermogen van Nederland hangt af van keuzes en uitvoering.

FME vraagt u daarom:

➔ Richt een sterk ministerie van Economische Zaken en Industrie op met slagkracht

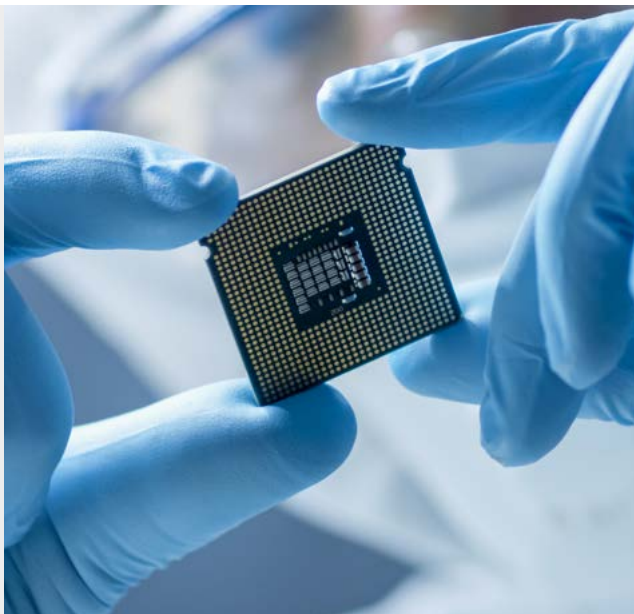
Effectief industriebeleid vraagt om slagkracht en samenhang. Maar in Nederland zijn kernthema's als energiekosten,

netcongestie, clean tech, circulaire economie en buitenlandse economische betrekkingen versnipperd over meerdere ministeries. Daardoor ontbreekt regie, worden investeringsbeslissingen vertraagd en gaan kansen voor strategisch beleid verloren.

FME pleit voor de vorming van een krachtig Ministerie van Economie en Industrie, waarin de dossiers Klimaat en Groene Groei, Circulaire Economie en Buitenlands Economisch Beleid worden samengebracht. Alleen zo ontstaat één stevig economisch aanspreekpunt, met voldoende mandaat en budget om te sturen op strategische groei, innovatie en internationaal verdienvermogen. Dit versterkt ook de positie van EZ als volwaardige counterpart van Financiën bij de verdeling van publieke middelen en Europese cofinanciering.

➔ Voer het 3% Actieplan uit met investeringen en strategische keuzes

De afgelopen jaren zijn er tal van beleidsplannen opgesteld voor strategisch innovatie- en industriebeleid, maar het ontbreekt aan krachtige uitvoering. Die uitvoering vereist substantiële publieke investeringen, die op hun beurt een veelvoud aan private investeringen moeten uitlokken. Het 3% Actieplan verdient daarom absolute prioriteit van een nieuw kabinet, als fundament onder een ambitieus en toekomstgericht industriebeleid. Om uitvoering te geven aan het 3% Actieplan zijn strategische programma's nodig in groeiemarkten als medische technologie, energietechnologie, machinebouw, semicon en defensie. Zonder gerichte uitvoering én substantiële investeringen blijft het 3% Actieplan een papieren exercitie.

➔ Richt een Nationale Investerings- en Innovatiebank op die innovatie aanjaagt, opschaling faciliteert, productiviteitsgroei stimuleert en onze bedrijven helpt maatschappelijke transitie te realiseren

Een gezaghebbende Nationale Investeringsbank is nodig om het investeringsklimaat te versterken, versnippering in het financieringslandschap tegen te gaan, en innovatieve bedrijven beter te ondersteunen. Zo zorgen we ervoor dat technologische innovaties van Nederlandse scale-ups niet in handen verdwijnen van de Verenigde Staten of China. Tot het werkterrein van een Nationale Investeringsbank kunnen behoren: de financiering van de energie- en klimaattransitie; ondersteuning van scale-ups, start-ups en mkb-ondernemingen; de transitie van landbouw en natuur; investeringen in AI en semiconductors; en versterking van de defensie-industrie. Zo'n bank kan privaat kapitaal én Europese middelen mobiliseren en treedt op als serieuze counterpart van de Europese Investeringsbank (EIB). De investeringsbank moet risicovol, gebundeld en gericht investeren in maatschappelijk gewenste projecten die anders niet (snel genoeg) van de grond komen. Deze bank opereert professioneel (geleid door bankiers), op afstand van de politiek en additioneel aan de markt. Daarnaast biedt deze bank de mogelijkheid om grote (langjarige) maatschappelijke transitie, indien nodig, buiten de Rijksbegroting om te financieren.

Een Nationale Investeringsbank moet met een staatsgarantie zelfstandig naar de kapitaalmarkt kunnen gaan. Met een kapitaalbijdrage van de overheid kan een dergelijke instelling een veelvoud aan vreemd vermogen aantrekken. Bij een publieke bijdrage van 10 miljard euro kan zij naar verwachting circa 90 miljard euro ophalen op de kapitaalmarkt – goed voor een totale investeringscapaciteit van 100 miljard euro. Van dat totale investeringsvolume telt niets mee in het nationale EMU-tekort en slechts 10 miljard in de EMU-schuld, mits de bank voldoende op afstand van de overheid staat. Dit maakt grootschalig financieren ook binnen een streng begrotings-

regime mogelijk. De Duitse Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) en de Franse Banque Publique d'Investissement (BPI) bestaan al decennialang als nationale investeringsbanken en zijn aantoonbaar succesvol. Nederland moet dit voorbeeld volgen om economisch concurrerend te blijven.

Een Nationale Investeringsbank moet zich naast technologische innovatie, richten op (exportgerichte) groei en werkkapitaal voor kapitaalintensieve projecten, zoals investeringen in automatisering en robotisering. Dit is essentieel voor de broodnodige stijging van de arbeidsproductiviteit en een concurrerende industriële basis in Europa. De toegang tot dit type financiering blijkt in de praktijk vaak lastig, door de risico's van snel ontwikkelende technologieën en de lange terugverdientijd van investeringen. De defensiesector is daar een goed voorbeeld van: vooral mkb'ers hebben moeite met de voorfinanciering van leveringen, omdat zij als toeleverancier financiering moeten regelen nog vóór het eindproduct aan Defensie is geleverd. Juist hier moet een Nationale Investeringsbank op inspelen. Die moet komen met een brede en aantrekkelijke financieringsmix: van innovatieve scale-ups en het technologische mkb tot grotere, internationaal opererende bedrijven met strategisch belang voor Nederland. Zo benutten we het volledige potentieel van de technologische keten en versterken we onze strategische autonomie.

➔ **Ontwikkel een nationale cofinancieringsstrategie en investeer Europees**

Nederland laat kansen liggen in Europese innovatieprogramma's zoals de IPCEI's, doordat nationale cofinanciering vaak ontbreekt. Daardoor grijpen bedrijven en kennisinstellingen naast miljarden aan Europese middelen. FME pleit voor een nationale cofinancieringsstrategie, gericht op sleuteltechnologieën en strategische sectoren, met een bijpassend flexibel instrument. Investeer ook actief in een

krachtige opvolger van Horizon Europe, met een verdubbeld budget. Elke euro die Nederland in Horizon steekt, levert nu al minimaal €1,50 op voor onze economie.

Zonder gezamenlijke Europese investeringen belanden de middelen niet bij de beste voorstellen, maar bij de best gefinancierde landen.

➔ **Bied stabiliteit en aantrekkingskracht via fiscaal innovatiebeleid**

Behoud de WBSO als hoeksteen van het Nederlands innovatiebeleid en laat de grens tussen de eerste en tweede schijf van de WBSO structureel meestijgen met de inflatie. Verbeter daarnaast de uitvoering, met aandacht voor de samenhang tussen digitale en hardware-innovatie, en verminder de administratieve lasten. Behoud verder de Innovatiebox als aanjager van investeringen in innovatieve ecosystemen. Draai de versobering van de 30%-regeling terug en behoud de kennismigrantenregeling. Nederland leidt momenteel onvoldoende technici op; zowel binnenlandse aanwas als het aantrekken van internationaal talent blijven nodig voor onze innovatiekracht.

2

Strategisch industriebeleid voor groei en vergroening

Een duurzame samenleving vraagt om een sterke, groene industrie. Onze technologische industrie ontwikkelt en produceert de cleantech en systemen die nodig zijn voor energiebesparing, elektrificatie en circulaire productie. Daarmee vormt zij de basis van ons klimaatbeleid én onze strategische autonomie. Wie industrie wegjaagt, zorgt daarmee niet voor een lagere CO₂-uitstoot. De productie verdwijnt uit Nederland, maar de behoefte blijft en zal import uit het buitenland (met lagere standaarden) doen groeien. Alleen met tijd, ruimte en voorspelbaar beleid kan de industrie verduurzamen. Dat vraagt om stabiele vergunningverlening, robuuste energie-infrastructuur en ondersteuning bij elektrificatie, proceswarmte en waterstof. Anders verdwijnen niet alleen banen en investeringen, maar ook belastingopbrengsten en onze regie op verduurzaming.

FME vraagt u daarom:

➔ **Herstel het gelijke speelveld voor verduurzamende industrie**

De Nederlandse industrie kampt met fors hogere energiekosten dan in omliggende landen. Dit tast onze concurrentiepositie aan en ondermijnt de investeringsbereidheid in verduurzaming. Het PBL waarschuwde al in 2021 voor het risico op carbon leakage zolang realistische alternatieven ontbreken – en die randvoorwaarden zijn er nog altijd niet. Waterstof is te duur, CCS-projecten lopen vertraging op en netcongestie is niet opgelost.

Zonder actie dreigt verdere de-industrialisatie. Steun daarom de **Europese Clean Industrial Deal** en zet in op geharmoniseerde netwerkkosten. Tot die er zijn, zijn nationale maatregelen noodzakelijk om de concurrentiekracht en investeringsbereidheid in Nederland te beschermen.

1. Verleng de IKC-regeling, inclusief het uitzonderingsmechanisme voor indirecte emissiekosten, met een looptijd tot ten minste 2030 zoals in omliggende landen.
2. Vervang de Volume Correctie Regeling, die Nederland heeft geschrapt, door een nieuw instrument op alternatieve grondslag.
3. Verlaag daarnaast de energiebelasting voor grootverbruikers en schaf de nationale CO₂-heffing bovenop het ETS af, waartoe recent ook door de Tweede Kamer is opgeroepen.

➔ **Maak werk van waterstofinfrastructuur en decentrale toepassingen**

Verder moet de aanleg van de waterstofbackbone, decentrale waterstoftechnologie en de Delta Rhine Corridor worden versneld. Maak daarom de gereserveerde €2,7 miljard snel beschikbaar, zodat bedrijven kunnen investeren in duurzame uitvoering.

➔ **Geef voorrang aan netuitbreiding in vergunningverlening**

Trage vergunningprocedures en stikstofruimte blokkeren de uitrol van cruciale energie-infrastructuur. Geef uitbreiding van het elektriciteitsnet prioriteit in ruimtelijke ordening en stikstofverdeling. Zonder snelle procedures kan de industrie niet elektrificeren en dus ook niet verduurzamen.

➔ **Zet de knop om voor duurzame verlichting**

Ledverlichting is een no-regretmaatregel die direct energie, CO₂ en netcapaciteit bespaart. Toch blijft conventionele verlichting op grote schaal in gebruik. Stel een nationale doelstelling in: een volledige overstap naar LED vóór 2030. Begin bij de overheid zelf en maak de overstap naar LED verplicht voor alle (semi)publieke gebouwen – in lijn met de aangenomen motie-Thijssen/Kröger (“Met LED kan het”). Zorg daarnaast voor heldere wetgeving en praktische ondersteuning voor overstappende ondernemers. Het besparingspotentieel is fors: 7,9 TWh elektriciteit en 240 miljoen kuub aardgas per jaar.

200 miljard

De benodigde investeringen in het elektriciteitsnet voor een transitie naar minder fossiele energie bedragen naar verwachting circa €200 miljard.

➔ **Verlaag en spreid toekomstige netkosten via publieke financiering**

De benodigde investeringen in het elektriciteitsnet voor een transitie naar minder fossiele energie bedragen naar verwachting circa €200 miljard.

1. Financier deze versterking via een lening uit de algemene middelen met gespreide aflossing en rente over meerdere decennia (amortisatie).
2. Start pas met terugbetaling wanneer de kostenverschillen met buurlanden zijn teruggebracht tot een acceptabel niveau.
3. Laat buitenlandse afnemers meebetalen aan Wind op Zee, conform IBO-aanbevelingen.

3

Technisch talent: randvoorwaarde voor elke transitie

Nederland staat voor enorme maatschappelijke uitdagingen. Alleen de technologische industrie kan hier het verschil maken: met slimme en innovatieve oplossingen voor het woningtekort, de energietransitie, de voedselvoorziening, mobiliteit en zorg. Maar zonder mensen met de juiste technologische en digitale vaardigheden blijven deze oplossingen steken in ideeën of prototypes. Jaarlijks zijn tienduizenden extra technici nodig om de noodzakelijke transitie te realiseren. Ondanks een toename van het aantal mensen met een technisch beroep, stonden er in het eerste kwartaal van 2025 nog altijd 78.500 technische vacatures open. Door demografische ontwikkelingen neemt de instroom van jongeren in het bèta-technisch onderwijs af, terwijl tegelijkertijd de vergrijzing de sector uitholt. Het risico: vertraging van cruciale innovaties, verlies aan concurrentiekracht en een rem op onze strategische autonomie.

Daarom moet de arbeidsproductiviteit omhoog. Dat vraagt om een grootschalige transitie naar Smart Industry, waarbij technologische en digitale innovaties zoals verdergaande automatisering en robotisering worden ingezet om werk slimmer, efficiënter en aantrekkelijker te maken. Inclusieve technologie biedt bovendien kansen om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt mee te laten doen en vergroot de duurzame inzetbaarheid van werknemers.

Maak van het oplossen van de arbeidsmarktproblematiek in de techniek en technologische industrie een absolute topprioriteit. Wanneer dit niet gebeurt, schaadst dit de welvaart en het welzijn van Nederland en heeft het grote impact op alle sectoren.

FME vraagt u daarom:

→ **Stimuleer een Leven Lang Ontwikkelen (LLO)**

Vakmensen leren het liefst praktijkgericht op de werkvloer. Het publieke onderwijs heeft hier nog onvoldoende aandacht voor. Maak scholing flexibeler, praktijkgericht en arbeidsmarktrelevant. Richt publieke middelen voor LLO meer op de vraag vanuit sectoren en vakmensen zelf, en minder op formeel onderwijsaanbod. Betrek brancheorganisaties nadrukkelijker bij de inrichting van programma's.

→ **Veranker technologie en techniek in het funderend onderwijs**

Breng leerlingen vroeg in contact met technologie en techniek. Zet in op structurele verankering van Wetenschap & Technologie binnen het primair en voortgezet onderwijs, ondersteun scholen bij de implementatie en versterk de competenties van leerkrachten om techniekonderwijs aantrekkelijk en laagdrempelig vorm te geven. FME heeft hier samen met een aantal PABO's zeer succesvolle pilots meegedaan en zou hier ook graag meer aandacht voor zien vanuit het ministerie van OCW.

→ **Verlaag de drempels voor technische vervolgopleidingen**

Technische opleidingen zijn duur om aan te bieden, verhoog daarom de bekostiging in het mbo, hbo en wo en verlaag het les- en collegegeld. Schaf numerus fixus af bij technische studies in het wo en overweeg het invoeren ervan bij mbo-, hbo- en wo-opleidingen met lage arbeidsmarktrelevantie. Neem drempels weg zoals beperkte flexibiliteit tussen niveaus van opleidingen.

→ **Maak hybride docentschap structureel mogelijk**

Stimuleer de inzet van meer hybride techniekopleiders: Zo krijgt het onderwijs toegang tot een bredere groep mede-opleiders met actuele praktijkervaring. Daarvoor moeten onderwijsinstellingen wel leren omgaan met deze professionals in hun teams – bijvoorbeeld door te denken in teambevoegdheden en flexibele aanstellingsvormen die hybride inzet mogelijk maken. Bied fiscale voordelen, zoals btw-vrijstelling, aan bedrijven die professionals beschikbaar stellen als mede-opleiders. Stimuleer daarnaast de oprichting van regionale matchingsplatforms om vraag en aanbod structureel beter op elkaar aan te sluiten.

→ **Ontwikkel een vakkrachtenregeling voor mbo-niveau**

Reguleer de arbeidsmigratie voor specifieke beroepen waar geen binnenlands aanbod voor is. Ontwikkel een vakkrachtenregeling voor tekortsectoren zoals techniek, gericht op gereguleerde instroom en directe maatschappelijke bijdrage.

40%

De stayrate onder buitenlandse studenten 5 jaar na afstuderen in de techniek is met 40% aanzienlijk hoger dan gemiddeld (25%).

→ **Pas de screeningswet kennisveiligheid proportioneel toe**

Bescherm echt sensitieve technologieën, maar voorkom onnodige drempels voor internationale onderzoekers en studenten om zo de instroom niet in gevaar te brengen. Beperk de toepassing van de screeningswet tot een scherp gedefinieerde lijst en voorkom dat Nederland zich uit internationale R&D-ecosystemen drukt.

→ **Implementeer de Crisisregeling Personeelsbehoud met brede scope**

Zorg dat de regeling ook inzetbaar is bij verstoringen in de internationale ketens, zoals handelsboycots of chiptekorten. Zo kunnen bedrijven personeel behouden in tijden van tijdelijke vraaguitval, zonder kennis en innovatiekracht te verliezen.

→ **Behoud toegang tot internationaal talent**

Zonder voldoende nationale instroom blijft internationaal talent noodzakelijk. Behoud de aantrekkelijkheid van Nederland en draai de recente versoering op 30%-regeling terug, en voorkom dat een rem op internationalisering in het hoger onderwijs leidt tot verlies van cruciaal arbeidspotentieel. De stayrate onder buitenlandse technisch afgestudeerden is met 40% significant.

4

Internationaal ondernemen voor economische veiligheid en concurrentiekracht

Internationaal ondernemen is de basis van het Nederlands verdienvermogen en is cruciaal voor de technologische industrie. FME-bedrijven realiseren jaarlijks meer dan €76 miljard aan export, wat neerkomt op meer dan de helft van hun omzet. Ze opereren binnen mondiale waardeketens en zijn sterk afhankelijk van internationale toelevering, kennisnetwerken en buitenlandse afzetmarkten. Deze verwevenheid versterkt onze economische slagkracht.

Geopolitieke spanningen, verstoorde ketens en een toenemend ongelijk speelveld zetten bedrijven verder onder druk. Daarom moet Nederland inzetten op een actief en strategisch handelsbeleid dat aansluit op het Nederlandse industriebeleid en zorgen voor een breed en krachtig overheidsinstrumentarium voor handelsbevordering en innovatiesamenwerking. Daarbij is een Europees perspectief belangrijker dan ooit: de Europese interne markt is onze thuishaven én onze hefboom naar de rest van de wereld.

Het is van cruciaal belang om de internationale verbondenheid te versterken, afhankelijkheden te verkleinen en strategische toegang te behouden tot markten, grondstoffen en kennis. Dat vereist een samenhangend handels-, industrie- en innovatiebeleid, stevig verankerd in Europese samenwerking.

FME vraagt u daarom:

➔ **Bouw strategische afhankelijkheden af en versterk handelsrelaties**

Om toegang tot wereldmarkten te behouden en kwetsbaarheden te verkleinen, moet Nederland de handelsakkoorden met het Mercosur-handelsblok, India, Indonesië en Australië snel ratificeren. Nederland moet binnen de EU bovendien inzetten op grondstoffenpartnerschappen met derde landen, en op wederzijdse erkenning van conformiteitsbeoordelingen met het VK en de VS.

➔ **Voorkom regeldruk bij IMVO-wetgeving**

De invoering van de CSRD leidt tot aanzienlijke uitvoeringslasten, vooral voor mkb-bedrijven. Daar zal de CSDDD nog eens bovenop komen. Nederland moet bij de implementatie van de aangepaste wetten inzetten op

lastenluw beleid, zonder nationale koppen. Tegelijk moet Nederland actief pleiten voor maximale harmonisatie tussen lidstaten en voor zoveel mogelijk versimpeling van de regels. Een nationaal koppenverbod moet onderdeel zijn van de uiteindelijke wetgeving.

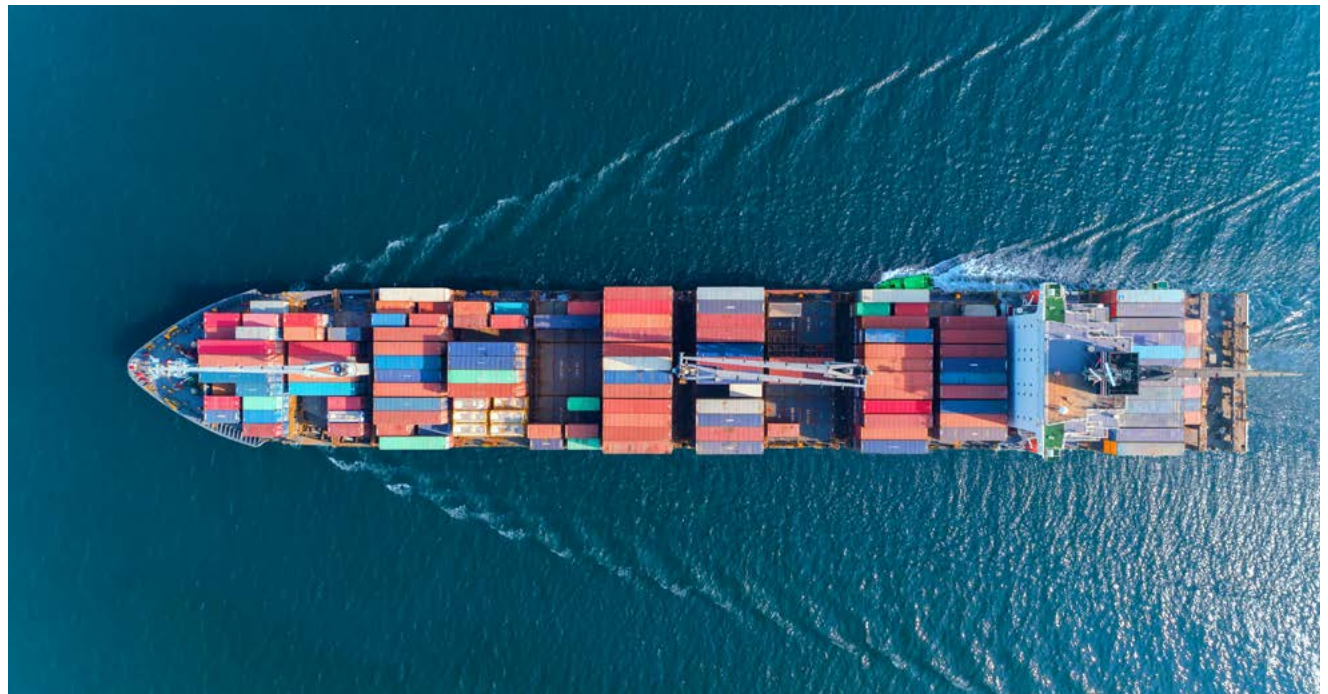
➔ **Versterk de interne markt en voorkom nationale koppen**

Bedrijven opereren op Europese schaal. Toch zorgen uiteenlopende nationale regels voor kostbare aanpassingen en vertraging. Nederland moet actief kiezen voor Europese verordeningen boven richtlijnen, nationale koppen vermijden en de harmonisatie van productregels versnellen. Voer de aanbevelingen van Letta versneld uit.

>76

miljard
aan export

FME-bedrijven realiseren jaarlijks meer dan €76 miljard aan export, wat neerkomt op meer dan de helft van hun omzet.

➔ **Vergroot de samenhang tussen industrie- en exportbeleid**

Industriebeleid kan niet losstaan van effectief exportbeleid. De nieuwe Innovatiedekking van de exportkredietverzekering moet snel beschikbaar komen – ook voor defensie en dual use-technologie. Atradius DSB moet daarnaast meer ruimte krijgen om de risicobereidheid te vergroten. Ten slotte moet de inzet van het innovatieattaché-netwerk aansluiten bij de Nationale Technologie Strategie.

➔ **Vergroot toegang tot financiering voor internationale groei**

Invest International biedt cruciale financiering voor bedrijven met internationale ambities. Om deze rol structureel te vervullen, moet de organisatie kunnen doorgroeien en toegang krijgen tot de kapitaalmarkt. Een breder mandaat is daarnaast van belang om ook pre-export projecten te financieren. Maak dit mogelijk om de internationale groei van innovatieve exporteurs te versnellen.

➔ **Focus bij economische veiligheid op offensieve maatregelen**

Onze internationale positie hangt samen met ons technologisch leiderschap. Investeer daarom in strategische posities in sleuteltechnologieën – zoals semicon en batterijen – en strategische sectoren zoals de maritieme maakindustrie en de defensiesector, en bevorder wederzijdse afhankelijkheden door in te zetten op internationale verbondenheid ('partner') en innovatie- en industriebeleid ('promote') te verbinden. Dat versterkt onze rol in mondiale waardeketens en vermindert onze kwetsbaarheid.

➔ **Zet defensieve maatregelen bij economische veiligheid gericht in**

Beschermende maatregelen kunnen noodzakelijk zijn om bepaalde veiligheidsrisico's te beheersen. Deze moeten wel proportioneel zijn, met focus op daadwerkelijke dreigingen

en op rechtszekerheid voor bedrijven, om niet onnodig het investeringsklimaat aan te tasten. Versterk in het kader van de Wet vifo het Bureau Toetsing Investerings, en wees daarnaast terughoudend met uitgaande investeringsscreening.

➔ **Zorg voor Europese afstemming van exportcontrole**

Nederlandse bedrijven ondervinden grote hinder van de uiteenlopende interpretaties van exportcontrolewetgeving tussen EU-lidstaten en van het gebrek aan coördinatie hierbij. Een meer gemeenschappelijke interpretatie en implementatie van de regels is nodig. Sluit daarnaast snel aan bij het 'Verdrag van exportcontrole in het defensiedomein'.

➔ **Gebruik handelsdefensieve maatregelen gericht en daadkrachtig**

Handelsdefensieve instrumenten zijn essentieel om oneerlijke concurrentie tegen te gaan en strategische sectoren te beschermen. Nederland moet binnen de EU pleiten voor slagvaardig en consistent gebruik van deze maatregelen wanneer de omstandigheden daarom vragen. In het bijzonder is betere bescherming van de Europese staalindustrie dringend noodzakelijk.

➔ **Voorkom schade aan waardeketens door te strikte lokale contentvereisten**

In zeer specifieke gevallen kan het voor strategische sectoren helpen om in het Europese industrie- en aanbestedingsbeleid lokale contentvereisten op te nemen. Omdat dit kan leiden tot extra regeldruk en technologische waardeketens bij uitstek internationaal zijn, moet de EU per sector de belangen van toeleveranciers en Original Equipment Manufacturers zorgvuldig afwegen. Daarbij moet de EU de door bedrijven gecreëerde toegevoegde waarde – ook buiten de EU – meewegen, zonder strikte en generieke geografische productie-eisen te hanteren.

Bevorder wederzijdse afhankelijkheden door in te zetten op internationale verbondenheid ('partner') en innovatie- en industriebeleid ('promote') te verbinden.

5

Veiligheid begint bij eigen defensie-industrie

De wereld is instabieler dan ooit. De oorlog in Oekraïne, spanningen in het Midden-Oosten en toenemende hybride dreigingen onderstrepen dat vrede en veiligheid geen vanzelfsprekendheid zijn. Een toekomstbestendige krijgsmacht vraagt om permanente inzetbaarheid, technologische superioriteit en strategische autonomie. Daarvoor is een sterke technologische industrie onmisbaar.

FME-leden ontwikkelen, integreren en produceren de systemen, software en infrastructuur die essentieel zijn voor onze nationale en Europese veiligheid. Van dual use-oplossingen tot geavanceerde productieketens: de technologische industrie vormt de ruggengraat van de Nederlandse defensiecapaciteit. Juist in een tijd van personeelstekorten levert technologie ook een directe bijdrage aan hogere arbeidsproductiviteit binnen Defensie. De structurele verhoging van het defensiebudget maakt het mogelijk om te investeren in modernisering, interoperabiliteit en technologische vernieuwing. Tegelijkertijd verhogen ook andere NAVO- en EU-lidstaten hun defensie-uitgaven en zetten zij in op intensievere samenwerking. Dit creëert kansen voor de Nederlandse defensie-industrie om internationaal mee te doen – mits wij kiezen voor strategisch industriebeleid, gericht op langetermijnsamenwerking, voorspelbare investeringen en technologisch leiderschap.

FME vraagt u daarom:

➔ **Voldoe structureel aan de (nieuwe) NAVO-norm**

Structurele zekerheid over het defensiebudget is essentieel. Het intensiveren en opbouwen van de productiecapaciteit in de defensie-industrie vraagt om langetermijninvesteringen en strategische planning, iets wat zonder financiële voorspelbaarheid moeilijk haalbaar is. Dit creëert bovendien kansen voor samenwerking met bondgenoten, wat kan leiden tot schaalvoordelen en toegang tot nieuwe markten voor Nederlandse bedrijven.

➔ **Versterk de positie van de Nederlandse industrie binnen Europese samenwerking**

Verdergaande Europese defensiesamenwerking kan leiden tot betere interoperabiliteit, hogere en stabielere productie-volumes, wat investeringen in innovatie en opschaling stimuleert. Tegelijk is er het risico dat bondgenoten de samenwerking gebruiken om hun eigen nationale bedrijven te bevoordelen. Nederland moet bepleiten dat er op Europees

niveau een verdeling komt op basis van specialismen en technologische sterktes en trek hierbij op met gelijkgestemde landen voor standaardisering en schaalvergroting voor de industrie. Omdat een eigen defensie-industrie niet kan zonder export is het belangrijk dat Nederland zich krachtig positioneert met de unieke expertise en hoogwaardige capaciteiten die ons land te bieden heeft en de inzet van de Nederlandse OEMs om effectief op te komen voor het deel dat onze industrie en innovaties kunnen leveren.

➔ **Investeer gericht in dual use-productiecapaciteit**

Civiele en militaire toepassingen versterken elkaar. Door te investeren in dual use-productiecapaciteit kan Defensie profiteren van de schaalvoordelen, flexibiliteit en innovatiekracht van de civiele markt. Dit zorgt ervoor dat bedrijven sneller en kostenefficiënter kunnen ontwikkelen en produceren, wat direct bijdraagt aan de paraatheid en inzetbaarheid van de krijgsmacht. Dual use-productie maakt bedrijven bovendien economisch robuuster, met bredere afzetmarkten en grotere weerbaarheid. Het stelt ons in staat om sneller te reageren op dreigingen én strategische posities op te bouwen in cruciale waardeketens.

➔ **Betrek de industrie vroegtijdig bij materieelprojecten**

De Nederlandse industrie heeft veel expertise op de specialismen van Defensie en is als geen ander in staat om te adviseren over de laatste technologische ontwikkelingen. Door bedrijven vanaf het begin te betrekken bij ontwikkeling en aanbestedingen – wat binnen EU-regels gewoon kan – benutten we deze expertise beter. Kijk daarbij verder dan prijs: waardeer ook leveringszekerheid, innovatie en co-creatie van toekomstbestendig materieel.

➔ **Stimuleer bottom-up innovatie met betere financiering**

Raamwerkcontracten die focussen op oplossingen in plaats van strikte specificaties, samen met betere financieringsmogelijkheden – bijvoorbeeld via een nationale investerings-

bank met specifiek mandaat voor de defensie- en dual use-sector – kunnen (jonge) bedrijven ondersteunen, vooral in de kritieke ‘valley of death’-fase tussen ontwikkeling en opschaling. Versnel aanbestedingsprocedures en benut innovatie, inkoop en productie als strategische hefboom – over ministeries heen. Zo versterken we niet alleen onze veiligheid, maar ook het economische vliegwiel van de defensie-industrie. Voer de aanbevelingen van de taskforce productie zekerheid, met name inzake voorfinanciering van projecten, uit om de benodigde snelle opschaling van de Nederlandse defensie-industrie te faciliteren.

➔ **Borg Defport als structureel publiek-privaat samenwerkingsorgaan**

Een toekomstbestendige krijgsmacht vereist nauwe samenwerking tussen Defensie, de industrie en kennisinstellingen. Door het opzetten van gezamenlijke innovatie-ecosystemen, het delen van kennis en het stimuleren van publiek-private samenwerkingen, kan Defensie sneller toegang krijgen tot de nieuwste technologieën en deze integreren in haar operaties. Defport is hiervoor een geschikt orgaan en stabiliteit is belangrijk voor het vertrouwen.

6

Digitalisering en cybersecurity als fundament van de industrie

Door slim gebruik van data, automatisering, AI en robotisering kunnen bedrijven efficiënter produceren, met minder energie, grondstoffen en afhankelijkheid van schaars technisch personeel. Dit maakt ze wendbaarder in tijden van geopolitieke spanningen en ketenverstoringen. Digitalisering is daarmee geen keuze, maar noodzaak om concurrerend en toekomstbestendig te blijven.

Tegelijk groeit de kwetsbaarheid. In 2024 steeg het aantal getroffen organisaties in Nederland met bijna 28%. Cyberaanvallen, spionage en ontwijking raken steeds vaker ook het mkb – dat vaak onvoldoende weerbaar is, door gebrek aan vaardigheden, versnipperde regelgeving en beperkte toegang tot praktische middelen. Zonder robuuste data-infrastructuur en een weerbaar digitaal fundament komt de digitale transformatie niet van de grond. De urgentie is duidelijk. Nederland heeft een sterke industriële basis, maar verliest terrein als we digitalisering niet veilig, schaalbaar en toekomstgericht weten toe te passen. Dat vraagt om politieke regie, uitvoerbare wetgeving, praktische ondersteuning en investeringen die technologische én maatschappelijke doelen verbinden.

FME vraagt u daarom:

➔ **Maak digitale wetgeving uitvoerbaar én innovatievriendelijk**

Bedrijven krijgen te maken met een golf aan nieuwe verplichtingen – van NIS-2 tot de AI Act en het Digital Product Passport. De implementatie blijft echter gefragmenteerd, onvoldoende afgestemd op de praktijk en in sommige gevallen zelfs tegenstrijdig. Zorg voor harmonisatie waar mogelijk, versnel de uitvoering met voldoende capaciteit bij toezichthouders, en bied via één digitaal loket toegang tot tools en subsidies. Faciliteer daarnaast technologie-sandboxes waarin bedrijven kunnen testen en toezichthouders kunnen leren van de praktijk.

➔ **Zet AI en robotisering in als motor voor arbeidsproductiviteit**

Arbeidstekorten vragen om slimme technologie. Investeer daarom in een nationale AI-Factory waar ook mkb en start-ups toegang krijgen tot data, rekenkracht en expertise. Sluit aan bij Europese gigafaciliteiten, ondersteun sectorale toepassing via Smart Industry en EDIH's, en versnel grootschalige implementatie van cognitieve robotica – vooral in high-mix,

low-volume productie. Maak daarnaast productiviteit structureel onderdeel van de jaarlijkse economische beleidscyclus. Gebruik brede welvaart, technologische innovatie en digitalisering als meetbare criteria bij begrotingsbesluiten, mkb-beleid en investeringsstrategieën.

➔ **Maak duurzame digitalisering zichtbaar en meetbaar**

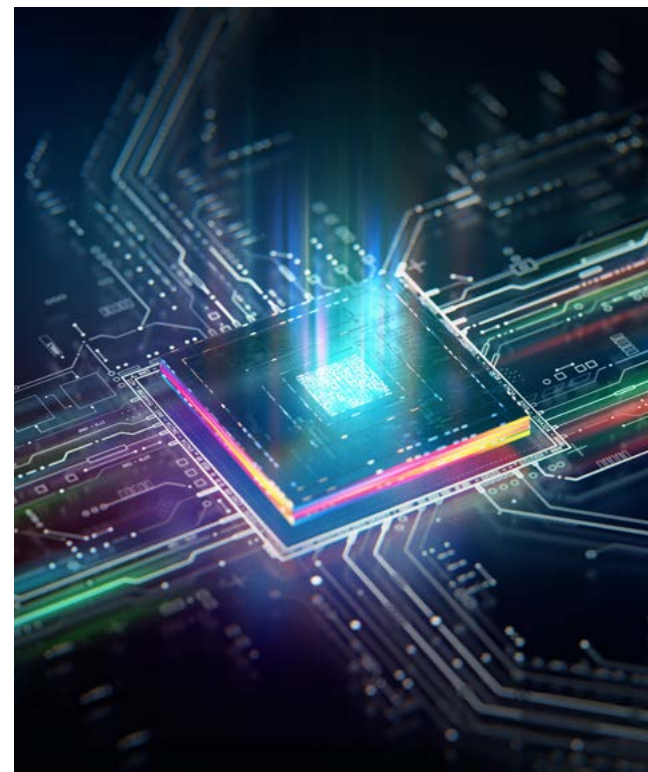
Digitalisering is geen doel op zich, maar een hefboom voor verduurzaming en economische groei. Veranker duurzame digitalisering als pijler binnen de nationale productiviteitsagenda en ontwikkel een digitale sneltoets waarmee ondernemers vooraf de impact op CO₂-uitstoot, netbelasting en kosten kunnen berekenen. Daarmee wordt verduurzaming een concrete businesscase.

➔ **Gebruik Europese fondsen als versneller van digitale impact**

Nederland moet focus aanbrengen in zijn digitale ambities. Richt een nationale cofinancieringsstrategie in voor deelname aan IPCEI's, Horizon Europe, Digital Europe en de Clean Industrial Deal. Reserveer hiervoor structureel €1 miljard per jaar aan aanvullende middelen en gebruik Smart Industry als kapstok voor Europese projectparticipatie en mkb-ondersteuning.

↑ 28%

In 2024 steeg het aantal door cybercrime getroffen organisaties in Nederland met bijna 28%.

➔ **Herijk de Cybersecuritystrategie en veranker operationele veiligheid**

Cyberveiligheid vraagt om heldere regie, wettelijke kaders en focus op de praktijk. Herijk de Nederlandse Cybersecuritystrategie vóór 2026, met aandacht voor strategische autonomie, OT-beveiliging en bescherming van vitale digitale infrastructuur. Geef het NCSC en de NCTV een stevig mandaat, borg publiek-private samenwerking, versterk het DTC-netwerk en maak het voor ondernemers eenvoudiger om cyberincidenten te melden.

7

Technologie als sleutel tot toekomstbestendige zorg

Nederland stevent af op een tekort van 266.000 zorgmedewerkers in 2035. Tegelijk laat onderzoek van Gupta Strategists zien dat bestaande technologie al tot 110.000 zorgverleners kan vrijspelen. Medische technologie en digitale zorgoplossingen leveren daarmee niet alleen een aanzienlijke bijdrage aan het oplossen van het arbeidstekort, maar ook aan de noodzakelijke transformatie van de zorg. Ze maken zorg efficiënter, persoonlijker, verplaatsbaar én duurzamer – en helpen voorkomen dat het systeem vastloopt. De Sectoragenda Medische Technologie laat zien dat samenwerking tussen overheid, zorginstellingen en technologie-aanbieders loont – maar het tempo moet omhoog. Zonder structurele ondersteuning groeit het risico op een zorginfarct, ondanks bewezen oplossingen die klaar zijn voor brede toepassing.

FME vraagt u daarom:

➔ **Zorg voor structurele financiering van medische technologie**

Veelbelovende innovaties blijven hangen in pilots of worden onbetaalbaar voor instellingen door ontbrekende bekostiging. Introduceer daarom een structurele betaaltitel voor digitale en technologische zorg, gericht op arbeidsbesparing en betere uitkomsten. Richt een Opschalingsfonds MedTech in – of gebruik middelen uit het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord zodra ondertekend – voor brede toepassing van bewezen technologieën, inclusief implementatieondersteuning.

➔ **Versnel implementatie en brede toepassing in ziekenhuis- én langdurige zorg**

De potentie van technologie komt pas tot zijn recht bij grootschalige, gecoördineerde toepassing. Start daarom doorbraakprogramma's voor bewezen technologieën, met centrale regie en langjarige inzet. Stimuleer de implementatie van innovaties die onderling interoperabel zijn en functioneren binnen één ecosysteem. Investeer daarnaast in training, begeleiding en verandercapaciteit op de werkvloer. Zet bovendien zorginnovatiezones op: veilige, regelluwe experimenteerruimtes waar technologie sneller tot toepassing komt.

➔ **Maak interoperabiliteit en connectiviteit tot harde randvoorwaarden**

Zonder open standaarden en koppelingen blijven systemen versnipperd en de werkdruk hoog. Verplicht datakoppelingen bij publieke financiering. Versnel de implementatie van de European Health Data Space (EHDS), met nationale regie op databeschikbaarheid. Ondersteun zorginstellingen met expertise, tooling én digitale scholing voor systeemintegratie.

➔ **Gebruik duurzaam en strategisch aanbesteden als hefboom voor innovatie**

Aanbestedingen bepalen wat wél en níet de zorg bereikt – gebruik die kracht gericht. Veranker energiegebruik, circulariteit, levensduur en innovatiekracht als harde criteria. Maak life cycle costing tot standaard. Beloon leveranciers die inzetten op hergebruik, transparantie en energiezuinigheid ontwerpen. Geef instellingen de ruimte om samen met leveranciers duurzame keuzes te maken – ook binnen Europese aanbestedingskaders.

➔ **Zet technologie in voor thuismonitoring, regie en vroegsignalering**

Stimuleer brede inzet van AI-gestuurde diagnostiek, thuismonitoring en digitale zelfzorg. Veranker deze toepassingen in bekostiging én preventiebeleid. Erken diagnostiek en monitoring als strategische investering in gezondheid, arbeidsparticipatie en systeemontlasting.

Nederland stevent af op een tekort van 266.000 zorgmedewerkers in 2035. Tegelijk laat onderzoek van Gupta Strategists zien dat bestaande technologie al tot 110.000 zorgverleners kan vrijspelen.

8

Circulaire economie voor strategische autonomie en groei

Zonder circulaire economie (CE) geen klimaatbeleid, geen strategische autonomie en geen sterke industrie. De toegang tot kritieke grondstoffen bepaalt of we windturbines, batterijen en zonnepanelen kunnen bouwen – of niet. Tegelijkertijd worden zeldzame metalen en materialen steeds vaker geopolitiek ingezet. Om die afhankelijkheid te verkleinen, moeten we in Europa onze materiaalkringlopen sluiten. Dat lukt alleen met een sterke industriële basis, slimme technologie en stabiel beleid. Het sluiten van materiaalkringlopen – zoals die van staal, aluminium en batterijen – vereist een sterke, energie-intensieve industrie in Europa. Zonder die industriële basis verplaatsen we productie, verliezen we strategische autonomie en blijven we afhankelijk van instabiele importstromen.

Nederlandse bedrijven willen investeren in hergebruik, recyclage en circulaire verdienmodellen. Maar de uitvoering stukt. Wetgeving is onduidelijk, businesscases zijn vaak niet rond te rekenen, en regie ontbreekt. Terwijl China en de VS deals sluiten om hun toegang tot grondstoffen veilig te stellen, dreigt Europa verder terrein te verliezen. Het is tijd voor een circulair beleid dat werkt in de praktijk.

FME vraagt u daarom:

→ Maak circulaire productie strategisch en rendabel

Erken circulaire productie als van strategisch, economisch én geopolitiek belang. Ondersteun ondernemers bij investeringen in hergebruik, levensduurverlenging en grondstoffenbesparing. Ontwikkel instrumenten zoals een CE-SDE++ voor het overbruggen van onrendabele toppen en stimuleer toepassingen met langere terugverdientijden. Zet gericht middelen in voor het aanjagen van circulaire innovaties, zoals de inzet van 3D-printing en de vervanging van moeilijk recyclebare materialen.

→ Richt beleid op uitvoering: helder, stabiel en stimulerend

Zorg voor duidelijke, technologie-neutrale wetgeving rond afval en hergebruik. Maak concreet wanneer afval juridisch een grondstof of product wordt. Nederland heeft geen nieuwe CE-doelen nodig, maar wel werkbare kaders, uitvoeringskracht en praktische ondersteuning voor ondernemers.

→ Zet regie en middelen op één plek

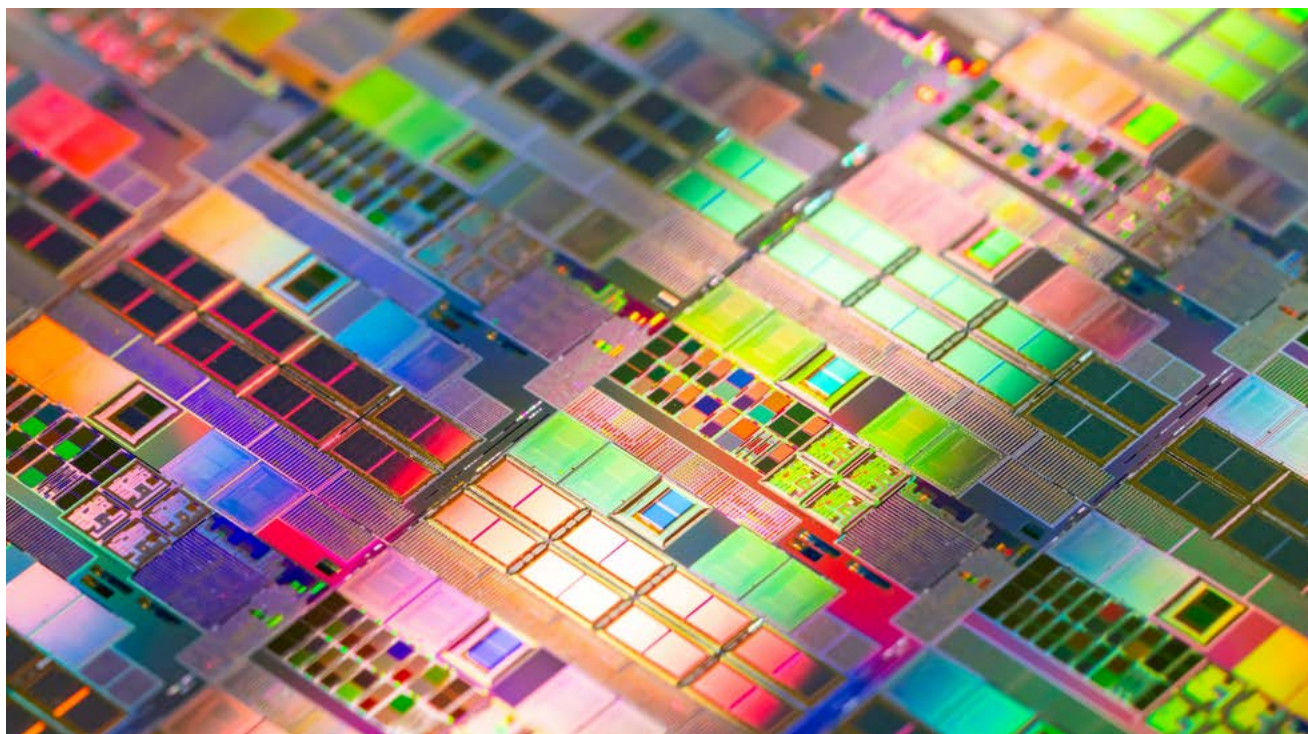
Voorkom versnippering tussen vier betrokken ministeries. Breng de uitvoering én financiering van het CE-beleid onder bij één eindverantwoordelijk ministerie. Maak circulaire economie een vast onderdeel van de rijksbegroting en investeer structureel ten minste €100 miljoen per jaar.

→ Sluit materiaalkringlopen – nationaal en Europees

Koppel het Nationaal Programma CE aan de Grondstoffenstrategie en investeer in R&D voor het sluiten van materiaalkringlopen zoals die van staal, aluminium en batterijen. Versterk het Nationaal Materialen Observatorium (NMO) met structurele financiering om bedrijven praktisch te ondersteunen bij het beheersen van risico's op grondstoffentekorten, het implementeren van circulaire strategieën en de overstap naar circulaire businessmodellen. Voorkom verdere krimp van de Europese industriële capaciteit – sinds 2017 is al de helft van de zink- en aluminiumproductie stilgevallen. Zonder industrie geen kringloop.

→ Werk aan werkbare Europese kaders en eerlijke uitvoering

Maak recyclingdoelen, zoals voor e-waste, realistischer en uitvoerbaar. Hanteer de WEEE Available for Collection-methode en zorg voor een gelijk speelveld binnen de UPV. Zet in Brussel in op strategische grondstofzekerheid en leer van eerdere crises zoals corona, exportrestricties vanuit China en de oorlog in Oekraïne. Zorg voor werkbare en gebalanceerde wetgeving rond bijvoorbeeld PFAS, met uitzonderingen waar geen alternatieven zijn. Alleen dan blijven Europese bedrijven concurrerend én circulair.

9

Technologie versnelt woningbouw en verduurzaming

Nederland zit op slot. Terwijl honderdduizenden mensen zoeken naar een betaalbare woning, blijft de bouwopgave sterk achter. In 2025 worden naar verwachting slechts 73.000 nieuwe woningen opgeleverd. De stikstofimpassé, trage vergunningverlening en onderbenutting van technologische oplossingen remmen de voortgang. Tegelijk biedt juist technologie enorme kansen: voor duurzame nieuwbouw én voor renovatie van bestaande bouw. Van energieopslag en slimme netten tot circulair watergebruik — de technologische industrie levert oplossingen die de bouw én verduurzaming versnellen. Maar beleidsmakers onderschatten deze potentie. Dat moet anders. Alleen door te bouwen én te verduurzamen met technologie kunnen we de grote opgaven in de gebouwde omgeving realiseren.

FME vraagt u daarom:

➔ **Versnel de realisatie van 1 miljoen duurzame woningen in 2030**

Technologie is cruciaal om sneller, schoner en slimmer te bouwen. Combineer EPG- en MPG-normen tot één norm voor 'Meer dan Energie Neutrale Gebouwen' (MENG), stimuleer circulair bouwen en pas regelgeving aan voor circulair watergebruik. Versoepel daarbij regels voor grijs- en regenwatergebruik en neem regenwateropvang op in het Besluit Bouwwerken Leefomgeving en leer van België als gidsland.

➔ **Zet technologie centraal in bouwbeleid en regelgeving**

Stel een publiek-privaat technologieoverleg in waarin ministeries en technologische sectoren samenwerken aan het sneller vertalen van innovaties naar beleid. Maak bouwregelgeving doelmatig en flexibel: voorkom dat kleine woningen onnodig dure systemen vereisen, erken decentrale technologie als volwaardige oplossing en laat energieprestaties ook in absoluut verbruik uitdrukken. Veranker daarnaast binnenklimaatprestaties in regelgeving en stimuleer gebruik van bewezen richtlijnen zoals PvE Frisse Scholen en PvE Gezonde Woningen.

➔ **Versnel en verbeter de vergunningverlening**

Stagnatie belemmert verduurzaming en woningbouw. Voer de aanbevelingen uit het AT Osborne-rapport uit, versterk de regierol van het Rijk bij locatieaanwijzing en zorg voor voorspelbaar beleid. Slimmer vergunningenbeleid maakt meer tempo én kwaliteit mogelijk.

➔ **Maak het energiesysteem toekomstbestendig voor wonen en laden**

De gebouwde omgeving digitaliseert en elektrificeert. Verslim het laagspanningsnet met slimme meters en energiemanagementsystemen. Stel een nationale doelstelling in voor netverslimming en gebruik dit als versneller van net- verzwaring. Zo wordt de energietransitie haalbaar in elke wijk.

➔ **Voer energiebesparing in de gebouwde omgeving structureel uit**

De technologie ligt klaar: van gebouwautomatisering en energiemanagementsystemen tot slimme verlichting, infraroodverwarming en collectieve warmtepompen. Zet deze breed in, individueel én collectief. Geef het goede voorbeeld in publieke gebouwen en gebruik uitvoering als vliegwiel voor innovatie.

73.000

In 2025 worden naar verwachting slechts 73.000 nieuwe woningen opgeleverd. Versnel de realisatie van 1 miljoen duurzame woningen in 2030.

10

Slimme landbouw en watertechnologie voor voedselzekerheid

De Nederlandse water- en agritechsector heeft internationaal een sterke reputatie. Maar die positie staat onder druk door stikstofopgaven, de Kaderrichtlijn Water, klimaatverandering en geopolitieke spanningen. Tegelijk groeit wereldwijd de vraag naar voedsel en drinkwater, terwijl landbouwgrond en arbeid schaarser worden. Technologische innovatie is essentieel om met minder middelen meer te produceren en tegelijkertijd milieuvervuiling tegen te gaan. Van robotisering en datagedreven telen tot precisiebemesting en geavanceerde waterzuivering – Nederlandse technologiebedrijven bieden oplossingen die nu versneld toegepast moeten worden. Alleen met structurele ruimte, beleid en investeringen in technologie houden we voedsel, water en natuur in balans.

FME vraagt u daarom:

➔ **Zet technologische innovatie centraal in landbouwbeleid**

Nederlandse bedrijven ontwikkelen geavanceerde oplossingen voor duurzame voedselproductie, zoals robotisering, gewasmonitoring en emissiereductietechnologie. Benut en versterk het mondiale leiderschap van onze water- en agritech- sector en maak technologische innovatie tot speerpunt voor de transitie in de landbouwsector. Zorg dat ook scale-ups toegang krijgen tot buitenlandse markten, zodat ontwikkelde technologie rendert.

➔ **Investeer in kennis, risicodekking en versnelde toepassing**

Innovatie vraagt om een sterke kennisbasis én praktische toepasbaarheid. Geef agrariërs de ruimte om deze technologieën toe te passen en zorg voor brede ondersteuning bij implementatie. Stimuleer kennisdeling, training en experimenteerruimte in fieldlabs. Versterk fieldlabs zoals de Boerderij van de Toekomst, zorg voor langjarige financiering en help ondernemers het eerste risico af te dekken met garantstellingen. Zo wordt technologie breder toegepast en versnelt de transitie.

Innovatie vraagt om een sterke kennisbasis én praktische toepasbaarheid. Geef agrariërs de ruimte om deze technologieën toe te passen en zorg voor brede ondersteuning bij implementatie.

➔ **Borg juridische ruimte voor vergunningverlening bij bewezen innovaties**

Innovatieve technologieën voor stikstofreductie blijven vaak steken door gebrek aan juridische grondslag. Versnel de ontwikkeling van meetprotocollen en doelvoorschriften. Maak in de tussentijd gebruik van bestaande bewezen innovaties door ze in het beleid expliciet toe te staan, zodat ondernemers durven te investeren.

➔ **Versnel de toelating van Renure als kunstmestvervanger**

Renure, afkomstig uit bewerkte mest, biedt grote potentie om stikstofuitstoot te reduceren en mestkringlopen te sluiten. Zet in op snelle Europese toelating en nationale certificering, en combineer dit met investeringen in precisiebemestings-technologie.

➔ **Stimuleer watertechnologie voor schoon en beschikbaar water**

Nederlandse bedrijven bieden oplossingen voor waterbesparing, zuivering en hergebruik. Ondersteun hun inzet met snellere toelatingsprocedures voor duurzame innovaties en een lichtere toets voor biociden. Richt een helpdesk 'duurzame innovaties' op bij het Ctgb en bied ruimte voor experimentele toepassingen. De Kaderrichtlijn Water en de European Water Resilience Strategy stellen nieuwe eisen en ambities aan watergebruik en lozingen. Maak nu werk van steunpakketten voor bedrijven, zodat zij zich kunnen aanpassen. Zet in op strategische deelname van Nederlandse bedrijven aan Europese implementatieprogramma's en benut Europese innovatiefinanciering uit de EIB.

11

Industrie als motor voor duurzame mobiliteit

De Nederlandse mobiliteitsindustrie is zowel een aanjager als afnemer van technologische innovatie. Doorbraken in quantumtechnologie, batterijopslag, fotonica en AI maken het mogelijk om mobiliteit slimmer, schoner en veiliger te organiseren. Tegelijkertijd staat de sector onder druk: netcongestie, gebrek aan laadinfrastructuur, ruimtegebrek en ongelijke concurrentie beperken de noodzakelijke transitie. De overheid moet daarom actiever optreden als strategische partner. Geef technologische innovaties in mobiliteit de ruimte en zorg voor een gelijk speelveld, zodat Nederland voorop blijft lopen in een wereld die beweegt.

FME vraagt u daarom:

➔ **Stimuleer duurzame mobiliteit via fiscaal en aanbestedingsbeleid**

Gebruik fiscale instrumenten doelgericht om innovatie en verduurzaming aan te jagen. Zet opbrengsten uit fossiele heffingen in als vliegwiel voor duurzame innovatie, bijvoorbeeld door als launching customer op te treden. Differentieer motorrijtuigenbelasting en bijtelling op energie-efficiëntie, en waardeer CO₂-reductie in alle modaliteiten – inclusief lucht- en scheepvaart. Zet publieke aanbestedingen en staatsdeelnemingen strategisch in – van defensie tot Schiphol – en stel scherpe eisen aan innovatie, duurzaamheid en strategische autonomie. Bescherm Nederlandse bedrijven tegen oneerlijke concurrentie.

➔ **Versnel infrastructuur voor schoon en slim vervoer**

Zonder voldoende laadinfrastructuur en waterstofpunten stopt de transitie. Versnel de aanleg op logistieke hoofdassen met eenvoudige vergunningen, gegarandeerde netaansluitingen en investeringszekerheid voor marktpartijen. Ga verder dan Europese eisen en ontwikkel grensoverschrijdende corridors. Reserveer daarnaast in het ruimtelijk beleid voldoende fysieke ruimte voor nieuwe mobiliteitsvormen, logistieke hubs en schone industrie – van scheepswerven tot hyperloop.

➔ **Maak mobiliteit toekomstbestendig met automatisering en digitalisering**

Investeer in robotisering, digitale infrastructuur en data-platforms. Ontwikkel een innovatievriendelijk toelatingskader

voor zelfrijdende voertuigen. Zet Nederland actief neer als testland binnen de Europese initiatieven voor autonoom rijden met grootschalige testlocaties. Dit is cruciaal voor een efficiënte, veilige en concurrerende logistiek.

➔ **Investeer in ruimtevaart als strategische infrastructuur**

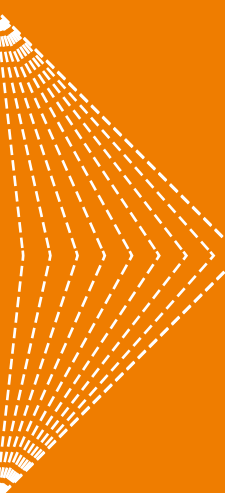
Satellieten zijn onmisbaar voor navigatie, emissie-monitoring en datacommunicatie. Nederland moet structureel investeren in ruimtevaart om autonome toegang tot de ruimte te behouden, binnen ESA een serieuze speler te blijven en technologische soevereiniteit te versterken.

➔ **Veranker waardeketens in innovatiebeleid**

Sleuteltechnologieën worden pas strategisch als ze daadwerkelijk toegepast worden. Richt innovatiebeleid op de hele waardeketen: van fundamenteel onderzoek tot systeemintegratie in voertuigen en infrastructuur. Ondersteun Nederlandse bedrijven in hun unieke rol als systeemintegrator binnen internationale mobiliteitsketens.

Geef technologische innovaties in mobiliteit de ruimte en zorg voor een gelijk speelveld, zodat Nederland voorop blijft lopen in een wereld die beweegt.

Juli 2025

Postbus 190, 2700 AD Zoetermeer
Zilverstraat 69, 2718 RP Zoetermeer
belangenbehartiging@fme.nl

www.fme.nl

